

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Az orsz. tört. erekllye-múzeum és a honvéd-egyletek hivatalos közlönye.

Felölös szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN
az orsz. tört. erekllye-múzeum öre.

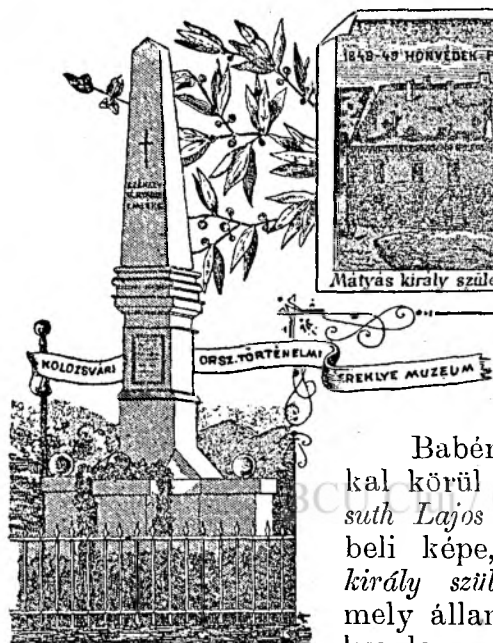
A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az orsz. tört. erekllye-múzeum öre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

A m. postu-takarékpenztár clearing- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma: 3213.

A Történelmi muzeum leveleinek képe.

Babér lombokkal körül véve, Kossuth Lajos 1848—49-beli képe, a *Mátyás király születési háza*, mely állandó lakhelye lesz a muzeumnak és *Pantheona* a

daliás idők jeleseinek s végül a történelmi muzeum alkotta egyszerű faragású »*Székelly vértanu emlék*« az ékitményei annak a levelező lapnak, és levél fejnek, a melyet a muzeum központi igazgatósága, vidéki körei és a Történelmi Lapok gárdája részére készítettünk, elő postájául a jövő évben kezdődő 50 évi évfordulónak.

Ugyan ez ékitménynyel nem csak levelező lapot, hanem levél papírt is nyomtunk. Komoly levelezésre méltóbb papírt nem használhatunk annál, mint a mi Kossuth Lajos apánk képével van ékitve s a melyen az a ház látható, a hol bölcsője ringott a magyarok, régi dicsőségét megalkotó igazságos nagy királynak, Mátyásnak, kinek négy év század előtt »*Nyögte bus hadát, Bécsnek büszke vára.*«

A magyar nemzet ezer éves történetének derekából, félmult idejéből és jelenéből ezért foglaltuk össze e három képet, hogy a mai nemzedék agyában ezek megpillantása gondolatokat ébresztszen, a mely gondolatokat a sziv igaz lelkesedése és a cselekvés forró vágya kövessen.

A képet a muzeum öre utmutatása szerint Szigeti F. a kolozsvári közművelődés nyomda fiatal tehetséges metszője véste kőbe.

A képpel kiállított levelező lapból emlékül két példányt mellékelve küldünk

lapunk mai számához olvasóinknak.

Kő-e vagy könyv ?

— Irjuk le a szabadságharcz történet adatait s állítsunk emlékeket. —

A kegyelet újabb megnyilatkozását olvassuk a „Székely Nemzet“ 1896-évi 190 számában, az ugy nevezett „névtelen halhatatlanok“ sirja fölött.

Baróth község nevében *Zatureczky Gyula* és *Morik Lajos* felhívást intéznek a Baróth (talán: „Köpecz“) határán 1848 őszén dicsően elvérzett honvédek sirja fölébe állítandó emlékkő tárgyában, melyre a közadománygyűjtés Háromszéken az illetékes hatóság által engedélyezve van.

Igen örvendetes jelenség: szinte egy félszázad *mo*ha fölibe az emlékezet virágait ültetni! Adakozunk hogy majd mikor az egykoruak beszédes ajka elhallgat: a néma kő beszéljen a multakról, a vérérdőzetokról, melyekkel áldoztak a hős honvédek a Hazának, azon reményben, hogy egykor szabadok leendnek e reményben hunytak el; annak valóságát némileg mi értük meg, méltó hogy hálás kegyelettel virasszunk sirjuk fölött.

Magyar hazánk e hanyatló (v elhanyatlott) 1896 évében fenállásának ezredik évében, mondhatni egészen az emlékezet és remény geniusainak karjain élte le ünnepélyekkel teljes napjait. Vissza — vissza nézünk a multba, mélabusan ismételve: „Hejh nagy volt egykor a magyar.“ Be — tekintettünk a jövőbe reménynyel biztatva magunkat, hogy: „Még jönni fog — egy jobb kor — !!!“

Béreczen-sikon, hegyen—völgyen mű emlékekkel jelettük meg évezredes történelmünk eseményeinek főbb pontjait, hogy e symbolikus emlékek emlékeztessék a barátot hogy „Él magyar, áll Buda még!” s hogy figyelmeztessék az ellenséget hogy: „*eddig, és netovább!*“

Hadd szaporodjanak tovább is a kegyelet emlékei. A múlt és jelennek ez összekötő láncszemei mentől többek és erősebbek: annál biztosabb jövőnk! azonban a kő (emlék) elporlik, szétmállik, a szüszavú felirat elkopik: megörli, megemésztí az idő, s majd a későszázadokban érthetetlen sphinxé, hierogliphe válik, melynek rejtéljes beszédét nem érti meg a maradék.

Az elhunytakról a dicsőség napjairól nem elég, hogy a kövek szóljanak, kell hogy az emlékiratok, a könyvek beszéljenek.

Örömmel telik meg a honfikebel, ha látja, miként a legkisebb emléktárgyat, mint szent ereklyét, mily hangya szorgalommal gyűjti össze a mai nemzedék egyes muzeumokba; de kell, hogy az egyes kiváló események, lehető részleteikben írásba, könyvbe foglaltassanak, s hogy a mit a mai nemzedék, még élő ajkáról hallhat, a jövőnek szenthagyományként átadassanak.

Ama még élő 20 ezer, a kik egykor „nagyokat mertek s éltüket tették rá,” reszketeg kezekkel nehezen vállalkozhatnak erre, de az ök ajkaikról, nagybecsű jegyzeteikből, halhatja, olvashatja, felfoghatja, megörökítheti a munkabíró tollforgató ifjabb nemzedék.

Öreg bajtársak! jó példát adjatok, ha birjátok még a tollat, azzal, ha nem, beszéddel, hogy legyen egy — egy nagyobb esemény részleteiben is megóva az enyészettől. *Az egyes kis részletek, mint annyi ékes*

mozaik darabok, majd összerakva egy későbbi művész által, fogják széppé, fényessé tenni a független magyar állam szabadság templomát.

E bajtársi hazafi fölhívásra szívem ösztönöz, s tán némi jogosultságot érezhetek is, a ki e tekintetben megtettem, a mit tehettem. Gyenge mécsessel bevilágítani igyekeztem a múltba, s annak már szinte éjbeborult mezejét bejárva, a felszínen porladozó esontokat, ha a profétaként megeleveníteni nem bírtam is, legalább szerény bábérlevelekkel fedtem be azokat.

Leírtam egyszerű, de hű tollammal, a mit egykor hallottam, láttam, a „Zöldasztalnál“, a „Csatamezőkön“. A kit érdekél s kit nem érdekélné, olvashatja „*Háromszék Önvédelmi Harcza 1848—49-ben*“ ezimű munkámban.

Megjelent Kolozsvártt 1896 a szerző költségén, a Gombos Ferencz nyomdájában. Ára füzve 4, kötve 5 korona. Ez ár megküldése mellett „bérmentve“ kapja e munkát a szives megrendelő a szerzőnél: *H i d v é g*, u. p. *Földvár p. udvar* (Háromszék); vagy: *Szabó Sámuel* ref. tanár urnál *Kolozsvártt*.

Ez csak egy villámlás a múlt homályos éjjelében, s ha egyébre való nem volna is: megmutatja az utat, a melyre kell lépniünk, a merre törekedniünk kell, hogy: *nemcsak kővel kell megjelölni, hanem egyes emlék- és részletiratokkal, avagy könyvvel kell fel-felderítgetni, meg — megújítgatni az 1848—49-ki nemzeti dicsőség napjait.*

Nagy Sándor,
1848—49 ki tüzér főhadnagy.

Régi honvéd bajtársaimnak bármely felekezetű lelkészeknek, iskolai (kollegiumi) ifjusági és népkönyvtáraknak egy—egy koronával olcsóbban küldetik meg a munka szintén *bérmentve*.

T Á R C Z A

Három világrészben.

Biró Ede honvéd-örnagy emigrációi naplója.

1849.

Hazai események.

(A fenyőfalvi hídnál. — A vöröstoronyi csata. — Kimenekülés az orosz elől.)

Nagy-Szeben, ápr. 4-én, szerda.

Rendeletet kaptam az *Erdélyi hadi főparancsnokság-tól*, Csik-Szeredára menve, magamat Gál Sándor ezredesnél jelenteni. De, beteg lévén, Szebenben maradtam.

Junius 22-én, péntek.

Eddig, rosszul lévén egészségem állapota, a kór- és szállítóházak felügyeletével voltam megbízva, ma parancsot küldte a főparancsnokság, a 88-ik zászlóalj vezényletét ideiglenesen átvenni.

Julius 4-én, szerda.

A fenyőfalvi hídnak utolsó emberig védését bízták reám 3 századdal, melyeknek egy része még mindig fegyvertelen, és csak lándzsákkal ellátott.

Fenyőfalva, jul. 18-án, szerda.

A fentebbi parancs mai nap oda változtatott, hogy ha túlnyomó erővel felettem az orosz az Olt vizén átjönne s megtámadna, húzódnám Vöröstoronyra, s Talmács hegyei déli részén állomást foglalván, összeköttetésbe tegyem magamat Ihász Dani alezredessel, Vöröstorony parancsnokával.

Maurer százados Újgyházáról (Leschkirch) ily tartalmú jelentését küldé hozzám: »A muszkák Alsó-Porumbákon felől az Olt jobb partjára átkeltek és Szakadátnak tartanak nagy erővel.« Három óra tájt d. u. az utóbbi helyen tartott őrség szekerem érkezett hozzám a hidhoz, jelentve, hogy már 6—7 ezer kozák s a felett nagy gyalogság érkezett a fentebbi helységbe, de ágyúik számát a nagy porfelleg miatt ki nem vehették.

Kutatókkal küldött tisztok jelentése szerint, már nagy számú csapat jött ki Szakadáról és a hegyek közötti útra tart. Magam kerekedtem lóra és meggyőződtem felőle, hogy 8000 körűli (ha nem 9000) orosz sereg a szebeni úton nyomul előre a hegyek között. Ebből következtetem, hogy az orosz ezélja esa-

patomat mind az országúttól, mind szintén Szeben-től elvágni. Hagytam nekik időt 2 óráig céljelzők elérésére biztosan elkészíteni mindent, s míg 5 órakor d. u. lándzsásaimat (a kik $\frac{1}{6}$ -át tevék seregemenek) a podgyászszal előcsapatul megindítottam az általam, az Olt jobb partján készítettett csapó-úton Vöröstorony felé, ágyúimmal és seregem többi részével követve őket, felállítam a talmácsi hegyeknél, későn este már sötétben. Jelentésemet beküldém Ihász alezredesnek.

Vöröstorony, jul. 19-én, esütörtök.

Reggel, muszka portyázók mutatkozván, midőn felállításunkról meggyőződtek, visszavonultak, csupán kozákokból állók; délutáni ötkor nagyobb számú lovasság nyomult Szeben felől ellenünk. Jelentésemre Baróthi László őrnagyot küldé Ihász 2 századdal segítségemre, de pityusan jelent meg a 85-ik zászlóalj parancsnoka. Előindultam erre két századdal, s néhány lövés után, mely egyik részben sem tett kárt, az orosz jó renddel visszatért.

Julius 20-án péntek.

Hajnali 4 óra tájt megtámadtatánk krl. 8—9000-re menő serog által, mely 16 ágyúval birt; míg mi voltunk összesen 1637-en, 8 ágyúval, tevék 9 századot, s néhány huszárt. Ezek közt osztrákok is voltak. Így mi, legcsekélyebb számítás szerint, mivel elleneinket csak is 8000-re teszem, 6000-rel és 8 ágyúval kisebbségben valánk, s így könnyen történhetett, hogy 3 századdal — síkra lévén szállítva kukoricza-föld között — még mielőtt észrevehettem, a csata menetére figyelmeztetve, be voltam kerítve. Utat törve magunknak Vöröstorony alá vonultunk; honnan rövid idő alatt a szoroson (Vöröstorony erőssége csak az oláh határ felé véd, be az ország — Erdély felé — nyílt) a veszteglő házig visszanyomattunk.

Itt az ágyútelepnél helyet foglalva egy darabig újra küzdöttünk, de látván, hogy a kozákok a bérezeken békerítenek, három órai védelem után az oláh határszélre vonultunk. Két rosszul öntött (nem fűrt) hatfontos ágyúnk már azelőtt a telepnél elpatant, itt a harmadik*).

E csatában holtak és foglyok általi veszteségünk 452-re ment. Ezek között az 55-ik zászlóaljból: százados Thuolt Ignác, főhadnagy Csanády Kálmán és hadnagy Sarkady László 2 szakasszal; a 88-ikból: százados Kulin Imre, főhadnagy Máli Lajos, hadnagy Csaba Ignác, és 3 szakasz.

A török előrséghez érkezve, megállítatánk; Ihász beküldé Kijnénbe a törökül tudó Cseh Imre századost a török parancsnokhoz, a kitől azt a választ hozta, hogy „ha fegyvereinket letesszük, oltalmába veend a szultán“. Leraktuk tehát s bementünk oláh földre. Félórával utánunk érkezett meg 4 muszka zászlóalj, s velök egyszerre omlott le a hegyekről 3000 orosz, kiknek rendeltetésök volt, bennünket hátban megtámadni. Szádi és Porumbáki nevű oláhok, kik itt a járást ősmerek, vezették őket s így ha még félórát késünk mindnyájan elfogattunk volna.

* Ezzel az ágyú-hasadási epizóddal vezette be (mint t olvasóink emlékezhetnek) a »sánta huszár« is lapunkban harmadéve közölt naplóját, melynek adatait bajtársa, néhai Bíró Ede feljegyzései most kiegészítik. Különösen hálásak lehetünk iránta a vöröstoronyi esata leírásáért, melynek részleteit ily bőven még nem ismertük. Érdekesen írt még e csatáról időközben Szász Lajos Mátyás-huszár-tizedes is, lapunk 1894. évf. 17—18. számában, s ha most ez egymást kiegészítő három ismertetést összevetjük — elég híven megalkothatjuk magunknak az erdélyi hadsereg ez utolsó csatájának képét.

Közöl.

Oláhországban.

(Orosz őrség. — Kózián. — A fedelesoji zárdában. — A cholera. — A rimniki török vendégszeretet. — Krajovai rokonaimnál. — Megpillantjuk a Dunát.)

Fegyverünk lerakása után (tiszteteknek is át-kelle adni kardot, puskát s pisztolyt) a szélen állott török katonaság kísérete alatt. Kijnén faluig (kis 2 óra) menve, falun kívül egy dombon táboroztattunk, 80 sátorban mindnyájan, melyeket törökök vertek fel sebesen és igen ügyesen.

E sáortáborban — körülfogatva török katonaság által — jöve hozzánk: orosz generális Lüders és Haszmann, orosz ezredes: Skariatyn, osztrák ezredes: Dorscheiner és alezredes: Heyette.

150 lépésnyire tőlünk táborban halt meg 7 zászlóalj muszka. Az egész török erő, melynek védenie kellett bennünket, állott 200 főből. Gondolhatni nyugtalanságunkat az első éjjel, mit sem tudva, mint fordul sorsunk.

Kijnén, jul. 21-én, szombat.

Visszavonultak a muszkák Vöröstorony felé, fegyvereinket, ágyúinkat elvívén magokkal. Ezek átadása végett később, az ezredes Ismail basa, ketszer állítottott haditörvényt az első elé.

Jul. 23-án, hétfő.

Mai nap érkezett táborunkba Ismail basa (küldetve a futár által értesített Omer basa által) Bukarestből és tudunkra adá, hogy holnap Rimnik felé vitetünk.

Julius 24-én indulás Kijnénből; Robestnél pihenés. Éjjeli állomás Kalinesten (4 órai út*) szabad ég alatt, sátrak nélkül. Julius 25-én Kózia, öt óra. Az út Persén és Gura-Lostrulujon viszen át. Mindenütt az Olt folyamot követtük; ennek jobb partja meredek, gyakran igen magas bérezekben végződik, s csak keskeny — a természetől inkább, mint mesterségesen készült szekerút van itt. Gesztenye és vad diófák sűrűn teremnek a kövecses földben; bőven függnek az előbbieknél szörös héjaikban a fákon. Állomásunk a kaluger-ek (oláh zárdái barátok) kertjében volt; nagy kiterjedésű, vastag, öreg, de ép diófák alatt, melyből kertjök áll.

Mi hárman törzstisztek: Ihász, Baróthi és én Cseh századdal, ki tolmácsunk vala, az itt állomásozó bimbasinál (őrnagy) valánk ebédre hívva.

Ismail basa 26-án megérkezvén tudósíta, hogy „a magas porta, szokásaként illendő szállással akarván ellátni, a tiszteket a Rimniktől egy órára eső néhai fedelesoji zárdába, mely most magánbirtok, a legénységet pedig Rimnik alatt táborba szállítandja.“ Nem mondhatnám, hogy „szívesen vettük“ a parancsot, mert célját: „bennünket embereinktől elkülönözni“ igen könnyen átláttuk; s mégis megkölle köszönnünk e váratlan kegyet.

Így mintegy 9 óra felé Fedelesojba indítottunk. Négy órai út. Ez a rongyos, szegény kis falucska az Olt balpartján van. A kastély tulajdonosát a jüszbasi (százados) nyakra-főre kivetette lakásából s ezt kiköltöztetésnek keresztelé.

(Folyt. köv.)

*) Bíró Ede az egyedüli naplóíró emigráns, a ki az egyes helyek közti távolságot barangolásuk közben is szigorú következetességgel pontosan feljegyeztette órákban, vagy mérföldekben kitüntette; a mi adatai becset ép úgy emeli, mint az a másik jó szokása, hogy minden dátumhoz oda írta egyúttal a hét illető napját is. A távolsági adatokat ő ugyan egy külön táblázatban állította össze, de átnézhetőség szempontjából mi bejegyeztük a naplójeljegyzések közé, s megemlítjük, hogy a valamely helység után olvasható számadat mindig azt mutatja, hogy mily távol van az a megelőző (utolsó) állomástól, vagy helységtől.

Közöl.

Képek a honvédek Pantheona részére.

Kudu 15 márcz. 1897.

Édes Barátom!

E napon elmerengve a multak szép emlékein látva, hogy naponta pusztulunk—veszünk, régen ápolt azon tervemet valósítom meg, midőn össze gyűjtve arcképeit azoknak, kik a szabadságharcban részt vettek — s kiket ismertem és ismerek — megörökítés végett az orsz. Muzeumnak megküldöm. Tehát itt mellékelve küldöm:

1. Volt ezredesem Gr. *Mikes* Kelemen Kossuth huszár ezredes. Elesett Nagy-Szeben alatt 1849. jan. 21. Kőmetszet

2. Alezredes *Makrai* László Lovassági tüzér parancsnok 15 ezredből alezredes Mignon kép.

3. *Szent-Imrei* Bakk Pista Huszár őrnagy, kabinet kép Koller K. Besztercze.

4. *Jékei* Lajos Huszár őrnagy a 15 huszár ezredben vizit. fénykép.

5. N.-Pöstyényi *Alsó* Sándor 11. Z. őrnagy. Akvarel kabinet nagyk. (készítette Balázs M. 1850.)

6. *Torma* Károly vadász segéd tiszt Ormay Norbert mellett. Vizitk. kép Veress F.-tól.

7. *Elékes* Pista 9. Z. alj. segédtsit. Vizitk. kép Veress Ferencztől.

8. *Szász* Dani Kossuth-Huszár önfeláldozó vitéz Mátyás-Huszár. Vizitk. kép a régebbi időkől.

9. *Somogy* Elek honvéd tiszt. Régi vizitk. kép Koller K. Besztercze.

10. *Csiki* Miklós tiszt. orvos, hadnagy a 11 Z. a. Régi kabinet kép.

Láposy Márton vadász altiszt. Nejevel levéve. Régi vizitk. kép. Veress F.-tól.

12. *Rácz* Gyula 15 h. ezr. őrmester, régi vizitk. kép fiával levéve.

Kérem ezeket lefotografizáltatni az én költséggemre. Ha tetszik az eredetét — ha tetszik a másolatokat nekem posta utánvétellel megküldeni mielőbb.

Meg fogom küldeni *Várady* Jóska fölakasztott jó barátom képét, gondolom másokét is ha utánuk járhatok.

Van még honvédemlék nálam, gondolom, ha meghalok, fiam át adja.

Tisztelettel maradtam

barátja

Rácz Gyula,

volt K.-H. őrmester.

Midőn köszönettel nyugtázzuk e szép küldeményt, egyuttal felemlítjük, hogy lemásolás végett a kívánat szerint azokat a fényképészeknek átadtuk. Arra kérjük, kegyeskedjék mindenik kép tulajdonosának viselt dolgairól a Történelmi Lapok borítékán feltett életrajzi kérdések szerint külön-külön papíron, életrajzi adatokat is pótlólag beküldeni, hogy azokat az 1848—49-es idők szereplői nyilván tartására létesített betürendes életrajzi tárba elhelyezhessük.

Az „Ezer év“-ben 1848—49.

Felszeghy Dezső jeles poéta „Ezer év“ ezim alatt egy szép költeménybe foglalta össze a magyar nemzet ezer éves történetét. Szolgálatot vélünk tenni olvasóinknak, midőn a füzet 1848—49-re tartozó részét itt lenyomatjuk.

Lassan virrad . . . hajnal derül az éjbe,

Mosolya Kazimezyt ébreszti fel:

Magyar a szó, -- oly megható beszéde,
Elandalit, majd „égbe fölemel!“
Széchenyiek, Festeticsek világa:
Nemes törekvés minden oldalon.
Vörösmarty, Kölosey szózatára
Szív ittasul és elsir a dalon!

Halljátok-e Demoszténes beszédét?
Mint gyújt a szó: a Mózes bokra ég
Nemzet levézi jobbágyok keresztjét
S a Krisztus-eszmén — ember lesz a nép!
. . . Már minden éled, bár hópelyheit még
Úzi megvénhedett tél zord szele;
De érezzük már végerőlködését,
Végtombolás csak! és meghal vele!

Nyomán a szellő lágy sugalma lendül,
Hőbben csókodnak napsugárai;
Tenyészet éled alad melegtől
S a dermedés uralmát megtöri!
Itt vagy! . . . Derülj fel oh, szép márczius te,
Rügy-dus tavasz, eszméknek élete!
Mosolyod vonzzon hőbb fényt le a földre:
Im, idusodnak már süjt menyköve!

Apostolokra lángnyelvek szálltak,
Égő varázs szabadság szózatán;
Párisból — Bécsen átcsapnak a lángok
S trónok hamvadnak tűzén, mámorán;
Az üstökös jön . . . rázza a világot!
Széchenyi arcán gondot-gondra ró:
Az eszme harca széttöri a jármot
S a Kossuth ajkán villám lesz a szó!

Petőfi kobza lelkesült, hatalmas,
„Talpra magyar“-ra lázad a kebel
S a tespedésből, melyben tengve hallgat,
A nemzetet a láng-dal költi fel!
Az érzés, eszme itt sincs már bilinesbe!,
A Stáncsicok börtöne nyitva áll:
Vér nélkül hódít, cenzura törölve
S alkotmányt ad jogot örző király!

Batthyáni-kormány . . . Oh csalóka álom
Üdvöd mi gyorsan eltűnt, tova szállt
Féreg rágódott talán a virágon,
Hogy bimbajában már halálra vált?
Lángnyelvek tüze hamvadó lehetne?
Az égi tűz magát égette el?!
Oh nem! . . . A jobbkor nincsen eltemetve,
Mi örök eszme, annak élni kell!

. . . Visszavonulva titkos szögletében
Fénytől vakulva szó hálót a pók;
Felbujtogatva adáz fölkelésben:
Hálát feledő pártos lázadók.
Váratlanul, ellenként megrohannak,
Városok, falvak lángja égig ér. —
A védtelen nők meggyalázva vannak:
Ártatlan jaj a lándzsák élénél!

A féktelen düh vértócsába gázol,
Szenynyével tükörét zavarja meg;
A levegő fertőzve van szagától
S méltó haragra gyulnak az egék!
Ujkor csodája támad . . . Szív varázsa:
Ifju sereg nő földön — föld alul! —
Aczelt köt a lány ifja oldalára —
S a mátkagyűrű is oltárra hull!

Huszár csapat jön . . . Lenkey, Dessewffy
Honszerelménél biztos utra lel;
Templomát a pap a táborba tézi
S az anya gyermekét áldozza fel.
A „hét csepp vér“ újból forrik a szivbe’,

Ujból feszíti karok izmait, —
Pallósával a végítélet sujt le:
Miként a villám; zúz, rombol, hasít!

S megfordul vesztett csaták vizsálya,
A Perczelek Jellásicsot verik;
Vörös-sapkások, Bécsnek ifjusága:
Eszmény-alaknak első mindenik! . . .
Oh hős csaták! Leonidás csatái . . .
Puchner ostroma, Bem vezérel itt:
Szeléndek, Piski, Nagyszében tusái
S megverve oláh, szerb, osztrák, — de mind

Nagysarló, Szolnok, Hatvan és Komárom:
Görgei, Klapka, Damjanics vezet!
S a többi mind! „Előre!” „Én utánam!”
S Nagy Sándor zászlaja Budán lebeg!
. . . Koldul az ellen, félelmébe' gyáva,
Reánk uszítva szolga csorda jó,
Megkezdődik a titánok csatája;
Minden lépésök egy-egy temető!

Im, ottan áll *Segesvár* bús mezője,
Hol elveszett a magyar *Túrteus*;
Oh hol viharzik már a lant zenéje:
Mire lelkesül, sir a geniusz?!
Elesüggedés, lerázlak, porba, porba!
Viharzugásnak menydörgése szól,
Csalogány csattog a rózsabokorba':
Petőfi a mindenségben dalol!

A fájó gyásznak büszkesége támad,
Hitvány a kard, mely szívet járta át!
Látom a hidat, zsoldosoktól árad:
Zeyk embergáttal sujtja bosszuját.
. . . Jaj, Atlás ing óriási terhétől!
Csorbul a kard a vérázott vasán,
A hir repül a négy világi széllel,
Míg Világosnál elhal hangtalan.

. . . Ah, vész viharja, hol szírtek kiölnék!
Elynomatásnak nehéz napjai;
Kinos fájdalomt feltépett sebeknek
Hulló vérével látom omlani! —
. . . Fülemben csörg a martírok bilincse,
Bítóknak átka sujtol lelkeimen;
Emésztő tűz az érező kebelbe',
Szentelt bánat a pergő könnyeken!

Fátyol vonul a fellegek homályán,
Egy sűrű fátyol a nagy ég-iven,
Hogy tulvilágiak azt meg ne lássák:
Minő igazság készül ide lenni! —
Fülperg a dob . . . Harang zúg el a szélben.
A szív szorul . . . verése fenukad!
Lám tövis koronával jár az érdem,
S a tulerő halált hősöknek ad!

Ropog a fegyver s által fur golyója
Honőriző Batthyáni-kebleket,
Hideg csövének dicséte nincs ki ója
S éppen viselője foltozza meg!
Ah, sirjatok, mig tenger lesz a bánat
És áradat lesz a köny harmata;
Hegyek csuszának meg. Földingása támad
S *Arad* terére jön a — *Golgota*!

A vigasz megfagy a papoknak ajkán
És ott hal el az evangéliom;
Lélek inog vészben, töréken snjkán,
A hol a halál járkál szabadon
Halál, halál, a mit felver az ora!
Vulkánok keble, a mi elszorul!
Arad terén tizenhárom bitóra:
A napsugár is sápadozva hull

Oh, jajsza a hosszú szenvedésnek,
Mi századokra bénít tett-erőt, —
Próbáltatások, sorscsapások jönnék
És letakarva látjuk a jövőt.
Megcsalva szív, kijátszva szent igazza,
Elynomva: érzés, eszme, gondolat;
Mi ellenünk az ördögök csoportja,
Gyilokkal, vagy sima álarcz alatt!

Csodálatos . . . ragályuk nem tud ölui,
Bító nem rémit, börtön nem setét.
Vaskényszer jáрма nem tud összetörni,
Csábok a lelket meg nem mérgezek.
A vas kemény, megtörve sem hajol meg,
Az őserdön áztóg a zivatar —
Megyék várán villámi összetörnek:
Vész és viharban feunáll — a magyar!

Honvédek nyomora.

Valóban meg borzad, az ember a kinek a hazafiúság él lelkében, midőn látja, hogy a 48/49-ik honvédek közül a még élők már a végmegsemmisülés felé évenként ezrével történt halálózása daczára a honvéd nyugdíj illetve koldús kenyérért a folyamodványok elintézése semmivel gyorsabb elintézést nem nyernek. Ugy látszik hogy a honvédek már a földnek megunt terhei, mert daczára, hogy azt tudhatják a segélyügyeket intézők, hogy azon 48/49-iki honvédek, kik eddig dolgozni bírván, szégyenlétükben sem folyamodtak segélyért, hogy ha már folyamodnak, azokat okvetlenül a nyomor kényszeríti és az olyanok ügyét a lehető gyorsan kellene elintézni nem pedig 3—4 sőt 5 ször is küldözgetni ide oda, és gyakran vissza folyamodványait és sokszor az alatt az idő alatt a segélyre váró honvéd az út szélén pusztul el, vagy valamely jobb szívü korcsmáros udvarába vagy istállója körül rongyosan elhagyatva mint valami gazdátlan eb éhen szomjan gondozás nélkül hal el: és nincs a ki az ilyeneket figyelembe vegye.

Ugy látszik még 3—4 év és az után alig lehet találni 48/49-iki honvédet, és a honvéd segély alap meg fog szabadulni a pártfogásra és szeretetre de a nyugdíjra is valóban reá szolgált, azonban a hazafiátlanok által elismerésre sem méltatott honvédektől és nem lesznek többé a föld terhei. Tehát a még lehet addig tegyünk értük valamit.

Van itt Czegléden több is, de van köztük egy Kis Sándor nevü öreg honvéd, a ki szintén már rég várakozik arra, hogy bejuthasson a honvéd menházba, vagy, hogy kapjon valami havi segélyt de hasztalan várja sem egyik sem másikat meg nem kapja, hanem egy korcsmáros túri meg udvarán és tartja őt az asztalról lehulló morzsalékokkal, és hol egyik hol másik helyt kap néha — néha egy kis segélyt; ez az ember kért fel engem hogy ha lehet sürgessem meg hogy a honvéd menházba bejuthasson, meg ígértem neki azért vettem bátorságot e levelemmel folyamodni, hogy ha a honvéd menháznál volna a kire hatni bírna, hogy ez az ember oda mi előbb bejuthatna. Kívánatos volna, hogy az út szélitől szabaduljon meg és vég perczen legalább legyen hol fejét lehajtsa.

Czegléd.

M. L.

OKMÁNYTÁR.

Egykoru levél a márcziusi eseményekről.

A bécsi események. — Márczius 15-e Budapesten. — A 12 pont.
— Táncsics kiszabadítása. — A kormány erőszakos ellent állása.
— A lapok visszatartása. — Az »UNIO« kihirdetése Kolozsvárt.
— Fáklyás menet.

Kolozsvár márczius 21-kén 1848 d. u. 1 óraker.

Kedves bátyám!

Nagyszerű reformok mezején állunk. -- A párisi események villanyos erővel futották át Európa népeit, s ime! bár vasutunk még nincs, gőzerői sebességgel jutottak el Kolozsvár falai közé. Alig hiszem, hogy már odais ne jutott volna el a hír a bécsi eseményekről, azonban mivel még csak 9 naposak, minden esetre rövid vázlatát közlöm. Márczius 13-án Bécsben népzendülés volt, a kormányzási rendszer, főleg pedig Metternich személye ellen, a nép a Burgra rohant, alkotmányt és reformot követelt. Metternich ellen nagyszerű kikelések voltak, maga Sofia herceggasszony is ellene támadt. S így kénytelen vala Bécsből meg szökni fegyveres erő védelme alatt — a királyi személyzet ellen legkisebb czélzás sem volt — polgári vér kevés folyt — az alkotmány és szabadsajtó megadatott, ennek hire Pestre érkezvén márcz. 15-én d. u. 3 óraker a városi Tanácsház termének századokon át zárva volt ajtai megnyitottak a népnek az idők komoly fejleményei feletti tanácskozásra, s a városi Tanács és esküdt közönség a néppel vegyesen tartott tanácskozásában a Nemzetnek fél század óta ápoló óhaját méltányolva — elfogadta s magévá tette s az ide fogott 12 pontokban kifejtve nyilvánította: — ezen 12. pontokban foglalt kívánatokat rögtön egy választmány a helytartó Tanácshoz a nép kíséretében felvitte, honnan azonnal nyomban még ezen választmány azon határozatot nyerte mi szerint a censura eltöröltetett, s a sajtó százados bilincsei alól felszabadított — addig is míg sajtó törvények hozatnak. -- Nemzet bizodalját bíró s a helytartó Tanács által ideiglenesen kinevezendő egyének örködvén a sajtó kihágások ellen — a sor katonaság, a rend fentartásába való elegyedéstől merőben eltiltatott, — és Stáncsits Mihály ki a szabad írás módjáért Budán mint státusz fogoly zárva volt — a netalán hozandó ítéletig rögtön szabadon bocsáttatott és a nép kíséretében övéinek, családjának vissza adatott. — Így Buda-Pest minden vérontás nélkül átment a reformon, melynek diadal ünneplésére mártius 16 án a két iker város fényárban özönlött, a nemzeti lobogó a városház tornyára állandóul kitűzetett, s a polgári őrsereg 1,500-ra szaporított, — a helytartó tanács a 12. pontu kívánatot haladék nélkül egy választmány által az országgyűlés eleibe vitte, onnan ő flsge színe eleibe terjesztendő.

A Szabad Sajtó nyomán valamint a reform folyása, úgy az országgyűlési események is rögtön világra jöttek, a Nemzeti ujság nemzeti színekkel körözve mindjárt meg jelent, de mielőtt ide megjöttek volna a Szabad Sajtó első gyümölcsei — a kormány erőszakos rendszerének még egy vonaglását adta, a postán minden politikai lapok jövele egyszerre megszakadt s ez elég volt Kolozsvárnak már a nagyszerű ujságokra feszült vágyása népét fölingerelni; a Pesten történtek azonban nem soká maradtak titokban, tegnap rendkívüli staféták meghozták a híreket. Pest városa a már Szabad Sajtón nyomott kívánatait s határozatait megküldötte Kolozsvárnak; s tegnap délután a villanyos hírek elterjedte nyo-

mán gr. Bethlen Ádámnál egy közös népgyűlés tartatott, hol nem csak az ellenzéki, hanem a nép-
ügy a kormánypártiak is megjelenvén, az események fejlődése és a kor kívánata szerint az alkotmány és törvényesség határai közt mindent rögtön tenni indítványoztatott, mi a csendet és békét fenntartja, s a kor s nép kívánatait kielégíti, maga a kormánypárti vezér B. K. is nyilatkozott, s kérte a gyűlést, hogy a párt érdekeket mellőzve — s a multakat feledve — közegyetértéssel tegyenek mindent mit a kor kívánata igényel. — E' végre megkérített a városi előljároság, hogy másnap u. m. a mai nap tartson gyűlést nyílt ajtóknál hol a nép is bár hallgatólag részt vegyen, és meg lön. Ma d. e. 10 óraker roppant nép csoport hullámozott a Városház előtt, a közönség termé izzadásig telt, a fiatal-ság hat nemzeti színekkel diszeskedő lobogókkal a Városház elibe gyűlt, az »Uniot« a riadásig hangoztatta, a Zászlókat a Városház erkélyébe a legnagyobbat pedig, melyen nagy betűkkel »UNIO« vala kiírva a városház fedelezetin lévő ezimerre tűzte ki, a zászlót *Matskási Antal* Urfi vitte; mindenki nemzeti szalagot tűzött melléire, még Sala főbíránkis, a nép hullámai között nemzeti szalaggal diszitve jelent meg, — a közönségi gyűlésben *Méhes Sámuel* fel fejte a kor fejlődését és kívánatait, indítványt tön, hogy kéressék meg a kir. kormány, mi szerint a kor kívánataihoz képest kellett siető intézkedések meg tehetése végett eszközöljen haladék nélkül Országgyűlést, hol a Törvény előtti egyenlőség, a köz teher viselés, — és a magyar honnali Egyesülés törvényes uton a köz-kívánati szerint eszközöltessék, — továbbá, hogy a szellemi közlekedés szabadabban essék, addigis míg az Unio nyomán itt is sajtó törvények szerinti szabad Sajtó lenne, a sajtónak eszközöljen a kir. kormány szabadabb mozgást. —

Végre nyilvánítják a Város Tanácsa és községe, hogy a köz csend és béke fentartása végett s a maga iránti gondoskodás kötelességénél fogva e város Nemzeti polgára Őr sereget fog fel állítani, s ennek eszközölése s a részletek teendői végett azonnal választmányt is nevezett, — ezen indítvány elfogadtatván, felírásba öntetett s azonnal letisztáztatván, az e' végre ki nevezett Választmány által a népség kíséretében nemzeti zászlók alatt 12 óraker felvitetett a főkormányzszéki ülésbe, — a nép pedig körül vevén a kormányzszéki Tanács termet, a kormányzszék udvarát és a farkas utcát nép hullám lepte el, honnan hangos riadások harsogtatták a léget. Végre a kormányzszéki tanács-terem ablaka megnyílt. S a főkormányzó ő n. mlga megjelent, kit a nép öröm riadással, éljenzéssel fogadott. Ő execa pedig biztosítá a népet, hogy mindent el fog követni a kir. kormányzszék, mi hatalmában van, s igyekezni fog mind a békét és csendet fenntartani, mind pedig ő flgét a nép törvényes kívánatainak tellyesítésére birni, s egyszersmind intette a népet hogy maga is legyen munkás a csend és béke fentartásán; e' közben 1-óra lévén sieték haza s néhány falat bevétele után e sorok mázolásához fogtam, ez alatt a fiatal-ság tömege a postaház felé indult a hirlapok kiadását eszközölni, s mig e' sorokat írák, az alatt úgy halom, hogy már olvassák az utazákon a lapokat.

Márt. 22-kén tegnap délután a lapok ugyan megjöttek, a Nemzeti ujság egész meztelenségben adja a Bécsi és Pozsonyi eseményeket. Letekinte ugymond Isten az Ausztriai kormányra, és megszánta azt, Metternich meg bukott, és millióknak adott örömet és meglepedést, Apponyi Cancellaris lemondott, s az alsó táblának a birodalmi kor-

mánynak megszüntetése és felelős Magyar miniszterium alakítása iránti felirata a felső tábla által a Nádor előterjesztésére nemine contra dicente elfogadtatott. 's maga a Nádor vezérlete alatt egy népes választmány által ő flge eleibe felis vitetett, 's így Magyar honnak maholnap felelős magyar miniszteriuma leend vagy tán eddig van is Bécsnek határvonálai zárva, se ki sem be nem mehetni.

Itt Kolozsvárott az estve roppant nép öröm nyilvánítása vala, 200 szövétnek lobogott Kolozsvár piacán 8 nemzeti lobogó vezérlete alatt az öszves nép nemzeti zene kíséretében legelőbbis a kormányzó lakja előtt állapodék meg, hol a' fiatalság ő exját mint a haladás és népemberét üdvözlé, ő exja az erkélyre jött, megtiszteltetését megköszönte, a' haladás eszközlését ígéré, és a' fiatalságot és népet ujra a rend és béke fenn tartására buzdítá, — innen gr. Bethlen Jánoshoz ment, a nép kit szinte az ifjuság mint az Erdélyi ellenzék vezérét üdvezlett 's meg éllyezett, a Gróf ki jött 's érzenyeken köszönte megtiszteltetését, az ifjuságot visszont idvezelte, 's az unio eszméjét szívökre kötötte azt mondván, bogy Erdélynek Unio nélkül jövendője nincsen. — ezek után az öszves nép vissza vonult a ref. Collegium elibe, itt Méhessit üdvezelte 's végre még a' Convictus és Seminarium előtt is néhány éljenzés és musikai öröm hangok után (mivel ezekből is az ifjuság szokás ellen kibocsátatott, 's a' papok ablakaikat kivilágíták) a nép egész esendességben hazament. — A kedélyek már lecsillapulvák 's már csak a városháza tetején lobogó nemzeti zászló, 's a' nagyobbak gomblyukaira kitüzött nemzeti szalag mutatja a multakat.

Márcz 22-én 12 órákor. E pillanatban rendkívüli Staféta meg rázó hirt hoz a' Kir. főkormánynak. Bécsbe többre ment a' dolog semmint hinni leheté, — az osztrák nép köztársaságot kiáltott ki, — a királyi család Bécsset odahagyta, — 's a' Budai várban a' magyar nép kebelében keresett menedéket.

Ennyi már elég sőt az elégnél is több, azért reszketve zárom be leveletem, mert az események mint Kosuth mondá Isten' kezében vagynak. — Isten oltalmába ajánlva marad.

szerető testvére
Dorgó László s. k.

Dorgó Gábor válasza.

Telkintetes

Dorgó László ur kolozsmegyei Aljegyző Urnak tisztelettel
Kolozsvárt.

Kedves öcsém!

Eseménydús közleményeidet oly meghatással és érzelmek közt olvasám, minő egy a' közjoért titkon és gyermekkor óta buzó honfi kebeltől kitelhető. A' bámulat és meglepetés a' multaknak a' jeleneli öszkekötése a' jövő eredményekrei számolás — remény — aggalom vegyületében költötték fel szívem lelkem, hurjait hú esettel közlött soraid. 'S mondhatom, hogy valamennyi ujságot életemben hallottam olvastam, azok öszsesítve nem érik fel a két lapot, melyeket most valék szerencsés tölled idvezlenni. Azután nem sokára az azokat részletesen és hitelesen leíró hirlapokban is olvastam is meggyőződtem arról, mi eddig csak ábrándként lebegett képzetem körül. Látom ezek során a már megalakult m. honi felelős Miniszteriumot 4. tagban! látom a' két hon egyesülésének közel létét látom a' hon és fejedelem javát egyedül alapító idvesség

reformok' országának eljövételét, úba indulását, sejtem az idvességet, mit a' Magyar ég Órangyala a béke szárnyain reánk 's embertársainkra hozand! Bár mind ezek a királyi trón és Nemzet javával, és áldásaival fejlődének ki békés uton! mit csak a' rögtöni intézkedéstől lehet remélni, mert az idő kerekéi 's azokon repülve haladó események már a' mű fontolva haladó intézvényeinkre nem várnak. Gondolom, most már az ellenpárt is meggyőződik az ellenzéki tiszta szándékáról, és a jövőbe látó bölts istenadta tapintata felől, mi eddig elő csak nem gunytárgyává lön törpitve.

Hogy pedig időről időre énis a' napi nagyszerű események fejlődéseit a' szabadsajtó mezején hú tükörbe láthassam, kérlek légy szives számomra egy a legjobb közül való m. honi hirlapokra egy évnegyedi előfizetést tenni, értem a Pesti Hirlapot vagy a Nemzeti Ujságot az Erdélyi Híradóra mutyista lévén egy mással, arra nem pronomerálok ezuttal.

Nékem mindig sok dolgaim vannak, valamint hiszem, néked is azért szokott idvezletemmel végzem be soraimat és kívánom, hogy a' közjó iránti érzelem lelkednek mindig boldogító malasztja legyen. !!!

Tekében márczius 28-án 1848.

igaz testvéred
Dorgó Gábor s. k.

E két érdekes levelet Dorgó Albert kolozsvári kir. közjegyző őrizte meg a jövő számára s bocsította a muzeum rendelkezésére.

Halálozások.

Király János 1848—49 iki honvédhadnagy, a pesti takarékpénztár nyugalmazott főkönyvvezetője január 9-én 65 éves korában Budapesten meghalt. Király János Várpalotán (Veszprém-megye) 1831-ben született és mint tizenhat éves fiú állott be 48-ban honvédnek. A VII. osztályból lépett a fiatal gyerek a csatátra. Szt-Tamástól Világosig a legtöbb csatában részt vett és nem egyszer tünette ki magát vitézségével. Buda ostromakor. 1849. május 21-én, a királyi lovaglőiskola táján harmadiknak mászta meg a vár fokát, a miért Görgey megdicsérte és hadnagygyá nevezette ki. Világos után Királyt is besorozták közlegénynek az osztrák hadseregbe és Olaszországba vitték a hol a Woherczredben 1851-ig Velenczében, Mantovában és Veronában volt helyőrségen. Tazzoli Henrik és társainak 1851. öszseesküvésében Király is részt vett, a miért is elfogták, Mantovában kötéláltali halálra ítélték de utóbb Radetzky a halálos ítéletet 12 évi súlyos várfogságra változtatta, melyből 6 évet töltött ki Theresienstadtban. Mikor megint hazakerült, mint volt honvéd sehol sem kapott alkalmazást, míg végre sikerült neki a Pesti hazai első takarékpénztárhoz bejutni, a hol 1891-ig, utóbb mint főkönyvvezető működött. Király, a kit ritka becsületességeért, megnyerő barátságos modoráért és vig kedélyeért mindenki tisztelt és szeretett 1891-ben nyugalomba vonult és azóta családjának és barátainak élt.

Az elhunytat jan. 10-én temették nagy pompával a Gellérthegy-uteza 57. szám alatt volt lakásáról a németvölgyi temetőbe. Az első hazai takarékpénztár tisztviselői szép koszorut tettek koporsójára, s ugy ők, mint az elhunyt más barátai s tisztelői nagy számban jelentek meg a temetésen.

Kosa Károly 48-as honvéd 76 éves korában, *Cséffa* pozsonymegyei községben meghalt jan. 25-én. A boldogult végig küzdötte a szabadságharcot, azután elfogták és besorozták a Haller huszárezredbe, a hol 9 évig szolgált. Ekkor visszatért *Cséffára* hol most bekövetkezett haláláig gazdálkodott.

Kovács György 48/49-es honvéd-hadnagy 78 éves korában vég-elgyengülés következtében elhalt jan. hó 26-án Nagy-Enyeden. Az elhaltban Kovács Lajos városi rendőrbiztos édes atyját gyászolja. Nyugodjék békében.

Kozma Ferencz, Gyulán, mint levelezőnk írja, nov. hóban temették el az öreg *Kozma* Ferenczet, a ki százhat esztendőket élt s a ki a *győri* insurgen-sekről ugy mesélgetett, mint tegnapi dolgokról. Az öreg élete végéig megőrizte fiatalos fürgeségét. Nagy-on szeretett beszélgetni és sokszor emlegette, hogy életének legmeghatóbb pillanata volt, midőn *Damjanich* egyik zászlóalja a *tulnag orosz haderő előtt*, *Világos után letette a fegyvert s a magyar tisztek kard-jaikat eltördelték*. De dicsérte az orosz tiszteket is, a kik a foglyul ejtett magyar katonákkal embersé-gesen bántak.

Molnár Simon, 48-as honvéd, Lehel huszár-örmester január 7-én 72 éves korában elhunyt *Kis-pestén*. Temetése nagy részvét mellett ment végbe.

Popovics Mihály 48-49. honvéd elhalt Kézdi-vásárhelyen. *Popovics* 1790-ben született. A sza-badságharcban honvédaltiszt volt, majd a most már Kézdivásárhelyvel egyesített Kanta község főbírája. Sörgyára is volt. A Mathuzsálem-kort megért ember élete utolsó napjáig fenn járt és dolgozott.

Benkő Rezső 1848 - 49 őrnagy bilincse.

A kolozsvári orsz. történelmi ereklye-muzeum egyesület a 48—49-ben küzdött. ma még élő kivá-lóbb férfiak közül egy részét azoknak, a kik 48—49 idő után a közéletben is jelentősebb szolgálatokat tettek a hazának, örökös tiszteletbeli tagjaivá válas-ztotta a m. évben tartott gyűlésen. E tiszteletbeli tagok arcképeit a jövőre számá-ra készülő hon-védek Pantheona részére elkészítteti; a hazáért tett működésüket, felölélő életrajzokat tömören meg-írva, a képek alatt megőrzi. Ezekről annak idején a kitüntetteknek, illetve örökösöknek egy keretbe helyezhető diszes emlék levelet fog kiadni. A mu-zeum központi irodája, az országos hálózat szerve-zésével kapcsolatban, bizonyos sorrendben, most írja s expedálja az értesítéseket tiszteletbeli tag-jainak. Megküldötte a napokban az elnököknek, *Czecz János* tábornoknak Dél-Amerikába, *Buenos-Airesbe* és több, helyben lakó tiszt. tagnak is. E levelek egyikére *Benkő Rezső* 48—49-es őrnagy a III. érdemjel tulajdonosa es és kir. nyug. tábornok a következő rövid, de minden sorában sokat mondó szép levéllel válaszolt:

A kolozsvári 1848—49-iki országos történelmi ereklye muzeum igen tisztelt Egyletének!

Az 1896-ik milléniumi év ünnepi közgyűlésén méltóztatott az igen tisztelt Egylet engemet, — hi-vatkozva az 1848—49 ik évek önvédelmi harczu-kan történt részvétemre, — örökös tiszteletbeli tag-jává megválasztani.

Mélyen érzett köszönetet mondok, hogy a nagy időök egy szerény tagjáról megemlékeztek.

Midőn a veszélyezett haza hívott, otthagya a hadsereget, — mint honvéd tettem honfiai kötele-ségemet.

Ott állottam 24 csatában és ütközetben.

Tul erő által szent ügyünk legyőzöttem.

Következett a megtorlás ideje.

En agyonlövés általi halálra elítélve — 16 övi várfogságra megkegyelmezve lettem. — Ebből hat és fél évet Arad várában ki is szenvedtem.

A vasláncznak, — melyet 1½ évig viselnem kellett, a kézbékóját, örök emlékül, a tisztelt Egy-letnek ide mellékelve megküldöm.

Nehéz szívvel válok meg tőle, mert most — előhaladott koromban — ez egy élő emléke volt a dicső multnak és a sajoj szenvedéseknek.

Remélve, hogy ezt a tárgyat is a többi 1848—49 iki történelmi ereklyék közt hiven megőrizni szi-veskednek, — hazafiai üdvözlettel és tisztelettel maradok.

Kolozsvárt, 1897-ik évi Márczius hó 1-én.

Benkő Rezső

őrnagy az 1848—49-iki honvéd sereg vezérkarában.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kossuth-emlék B.-Ujvároson. A minap a ha-zafias b.-ujvárosi asszonyok — mint levelezőnk írja — egy értekezletükön elhatározták, hogy Kossuth-emléket fognak emelni, melynek javára egy tánc-mulatságot is rendeznek. Ugyanerre a célra a b.-ujvárosi képviselőtestület 200 frtot szavazott meg s így remélhetőleg mielőbb megvalósul a terv.

(A szabadságharc képe.) »*Petőfi* és *Bem* Nagy-Szeben ostrománál 1849-ben« lesz a tárgya annak a körképnek, a melyet *Margitay* Tihamér, *Vágó* Pál jeles festőművészeink a Koseiuszko zseniális festő-jével, *Jan Stykával* festenek meg, s a mely a jövő év tavaszán nyilik meg a nagy közönségnek. Az óriási méretű kép vázlatán már javában dolgoznak a művészek. *Margitay* most fejezte be a körkép első epizódjának három méteres vázlatát, mely azt a jelenetet örökíti meg, midőn a vitéz székely föl-kelek és nemzetörök elfoglalják a szebeni hidat. *Margitay*, ki a csatafestés terén most próbálkozik először, valóban nagy eredménnyel oldotta meg ne-héz feladatát

Düledező honvédszobor. *Jászberényben* 20 évvei ezelőtt szobrot emelt a jászszági honvédegyesület a város közepén az 1849-iki tavaszi győzelmek meg-örökítésére. A szobor most, mint értesülünk, dülő-félben van, tatarozást igényel. Az öreg honvédek nagyrészt az örök nyugalomba költöztek, *Jászberény* ifjúsága a néhány még életben levő 48-as honvéddel mozgalmat indított az emlékoszlop megmentése vé-gett. A budapesti honvédegyesület kebelében e célra gyűjtés folyik s a mai napon 10 frtot küldtek e célra. Ohajtandó volna, ha maga *Jászberény* városa menne elől jó példával, mert a hazafias kegyelet talán még sem szalmaláng, mint a magyar lelkesedés.

Az 1848—49-iki magyar szabadságharc története című munkából most jelent meg a 79-ik füzet, a melyben *Gracza* György a kormánynak Szegedre való menekülését és Haynau be-vonulását a fővárosba beszéli el a nála megszokott elevenség-gel. A füzet egykorú képei ezek. Melléklet: *Kossuth* Lajos né-metnyelvű levele *Guyon* Richard tábornokhoz. Képek: *Kossuth* tudósítása 1849. jul. 2-iki komáromi csatáról. Komárom város előljárósága 1849. augusztus 8-ikán kész kényszerítő parancs foly-tán körmeivel ássa ki sirjaikból az elesett orosz harcsokat. — Falragasz 1849-ből.

Tájékoztató.

Mint azt külön levélben is említettük előfizetőinknek, az 1848—49-es idők eseményeit felkaroló »Történelmi Lapok« kiállítását jövőre Gombos Ferencz kolozsvári nyomdájában végeztetjük. A lapok megjelenése körüli mizeriák ezáltal a jövőre teljesen el fognak enyészni és nem csak pontosan fognak az ezutáni számok kiadatni, hanem a lap kiállítása is *szébb lesz*. Finomabb, fehér s vastagabb papírra nyomul a szöveg, öreg szemek által is olvashatóbb, tiszta vágású betűkkel, a boríték hasonlóképpen vastagabb, szébb papírra fog nyomtatni.

E változtatás által a lap másfél annyiba kerül, mint eddig, de meghozzuk ezt az áldozatot, hogy annál jobban szolgálhassuk a nagy idők emlékeit. kiváló képen azért, mert az adatgyűjtés a küszöbön álló jövő 50-ikre forduló évén, 1898-ben és 1899-ben a legtöbb eredménnyel eszközölhető. Az elmaradt számokat gyors egymásutánban megjelentetjük s rendszerelőfizetőinket a felmerült kétségelemtől egy kedves emlékekkel fogjuk kárpótolni.

Köszönjük ügyünk barátainak eddigi figyelmét és jó indulatát, kérjük anyagi és erkölcsi támogatásukat a jövőre nézve is.

Ha összetartva, egyszerűen fogunk dolgozni, sem titkos, sem nyílt ellenségei az ügynek törekvéseinkben többé fel nem tartoztathatnak s munkával és a jövőre kiható eredményekkel az 50-ik évforduló emlékére megalkothatjuk a dala-ás idők emlékeinek templomát s kiválóbb szereplőinek Pantheonát.

A magyarok Istenének segélyét kérve, folytatjuk a gyűjtő és alkotó munkát.

Tisztelettel
a Történelmi Lapok szerkesztősége.

Értesítés.

A kolozsvári orsz. történelmi muzeum híveit s a gyűjtemény iránt érdeklődőket értesítjük arról, hogy a muzeum igazgató öre a muzeum ideiglenes helyiségével egy épületbe költözött. Ez intézkedés által a muzeumot látogató közönség, bármikor keresi fel a gyűjteményt, annak kezelőjét a történelmi adatok közlése, ereklyék, vagy iratok átadása végett mindig megtalálja.

Ez előnyös intézkedést főleg a vidéki látogatók fogadják örömmel, mert az eddigi rendszer mellett igen sokszor hiába keresték fel a muzeumot, a távol lakó muzeum-örét nem mindig találhatták ott s igen sokszor farsztó ide, oda járkálásba került valamely ügy elintézése.

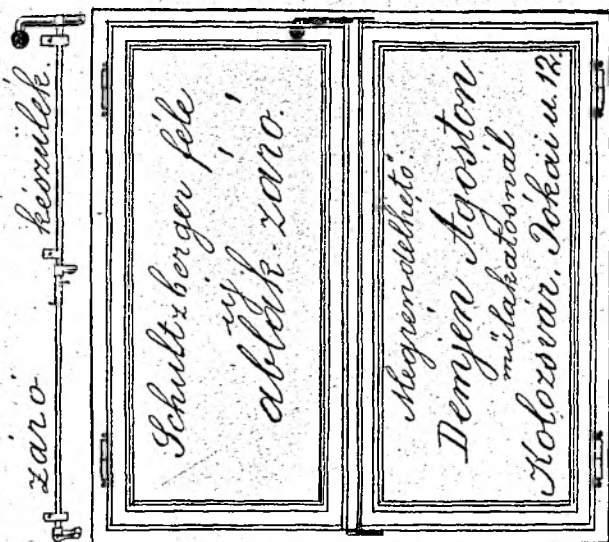
A történelmi muzeum igazgatósága

Okleveles fiatal gépész és mechanikus helyi vagy vidéki lakások telefon, vagy villamos berendezését elvállalja. kerékpározásra is praktikus módszerrel, bárkit, rövid idő alatt megtanít. Czim a kiadóhivatalban.

Bekötési táblák az 1848—49. Történelmi Lapok 1892., 1893., 1894., 1895. és 1896. évi folyamának bekötésére bármikor darabonként 80 krral megrendelhetők a kiadóhivaltól. — A bekötési tábla díszes kiállítással készült. Az 1892-ik első évfolyam táblája vörös angol vászon, az 1893. évfolyam táblája fehér. Az 1894. évfolyam táblája pedig zöld angol vászonzól készül. Az 1895. évi folyam bekötési táblája ismét piros. — A m. é. folyamok bekötési táblái olvasó, elegáns és izléses kiállításáért előfizetőink körében nagy keresletnek örvendtek. E táblába kötve, a Történelmi Lapok bármely szalon-asztalnak díszét képezi. A tábla első lapján arany nyomással koszoru által övezve foglal helyet Magyarország és Erdély külön-külön álló czimere, melyet felül szent István koronája foglal össze. Ez alatt díszbetűkkel a lap czime, a szerkesztőség s az évfolyam van feltüntetve. E felírást, a tábla szélein izléses fekete nyomású körzet veszi körül. A tábla hátsó lapján vaknyomású ékitmények foglaltatnak. A tábla sarkára az első lapon foglalt felírat van arany nyomással helyezve.

Eladó zenemű-tár. Egy 12—14 ezer frtba került zenemű-gyűjtemény, melyben a régiebb időkől a legújabb korig mindennemű művek összegyűjtettek, szépen rendezve, táblával, arany felíratokkal, tartalomjegyzékekkel ellátva, eladó. A gyűjteményben zongorára írva megvannak a klasszikus zeneművek, a hangversenyző nagy műdarabok, a hangversenyző szalondarabok, az összes magyar zeneszerzők művei, az operák, operettek szerzőinek munkái, továbbá sok száz olyan magyar darab, a melyek ma drága pénzért sem szerezhetők meg; igen sok van kéziratban tisztán vonalozva és írva. A hangjegytárt a tulajdonos több mint egy félszázad alatt gyűjtötte össze és felszerelte zeneleírásokkal, magyarázatokkal, hirneves szerzők arcképeivel stb. A gyűjtemény katalógusa a kiadó hivatalban megtekinthető, hol egyúttal bővebb felvilágosítással is szolgálnak.

E zárók jószáguknál, egyszerűségüknel és könnyű kezelésüknel fogva idáig fölülmulthatlanok. Megtekinthető és megrendelhető alulirotnál.

Ugyanott az erdélyi első kályharaktárból megrendelhetők a legmodernebb kandallók, eserép kályhák, takarékos tüzhelyek, melyek a legújabb divat szerint s a praktikus igényeknek legmegfelelőbben készültek.

Arjegyzékkel, mintákkal kívánatra készíggel szolgál.

A nagyérdemű közönség szives figyelmébe ajánlom, jó tartós, finoman kidolgozott

látszereimet

Jelszavam:

„szolid ár, figyelmes kiszolgálás.“

Szives megrendeléseket ily czímen kérek:

MIHÁLTSEK FERENCZ

Kolozsvár, belközép-utca 10. sz.

Kitünő tisztelettel

Mihált-ek Ferencz,
látszerész.

NEMES RÁKOK

naponként friss fogás

jótállás mellett, frissen, elevenen csak utánvét mellett küldeték. Egy postakosár netto 9 forint.

Árak:

- 40 db. legfinomabb óriás szőlórak 5 frt 25 kr.
- 60 db. óriás-rák . . . . . 4 frt — kr.
- 100 db. leves-rák . . . . . 3 frt — kr.

HALLER B.

Stanislaú 10. Galiczia.

Erdélyi egészségi labdacsoK.

(Csoda-labdacsok.)

Mindennemű székrekedés és azok következményei eltávolítására, hogy mily kitünő házi szer, mutatja az a körülmény, hogy minden más összetélt tul szárnyalt, semmitéle ártalmas szert nem tartalmaz, éppen ezért nem ártalmasok a gyomor- és belekre, hanem az emésztést rendes állapotba hozzák; aranyeresek, gyomor- és máj-bajosoknak és azoknak, kik altesti idegbántalmakban szenvednek és vértisztítást igénylik, biztos gyógyulást hoz, helyreállítják és fentartják az egészséget.

A fenti bajokon kívül a következő bajokban nyujt alapos-segélyt: Kezdetleges, nyílt és vak aranyérről, mindennemű kiütéseknél, régi sebeknél, sümör-, ótvár-, fekélyek-, fej- és fülfájdalomnál, gyon.orhurut-, gyonmorgórs-, hányinger és nehéz emésztésnél. Továbbá rheumaticus bajoknál az epekiválasztást elősegíti, egyszersmint óvszerűl szolgál a járványos betegségeküel.

Használati utasítás.

Felnöttek reggel és este 2-3 labdacsoK vesznek. Erősebb szervezettek 4-4 szemet vehetnek, kik gyomor-bajban szenvednek és hosszabb kurát akarnak tartani, minden reggel vegyenek 2 szemet. Ára egy próbadozoznak 21 kr., egy rendes dozoznak 50 kr.

KAPHATÓ:

NAGY SÁNDOR

gyógyszertárában az „arany kereszt“-hez

Maros-Vásárhelyt, Szt.-György-utca 4. sz.

Gyógyászati különlegességek. Illatszerek. Pipere- és gyógyszerzappanok. Gyógyborok. Valódi tokaji asszu. Francia és magyar Cognak. Mindennemű ásványvizek. Legkitünőbb minőségű „China. Malaga“ és „China-Vas-Malaga“ bor. Sebészeti eszközök. Kötzerek stb.

Egyedüli készítője és szétküldési raktára a már 10 év óta közkedveltségnek örvendő „Gyöngyvirág“ különlegességeknek u. m.: Gyöngyvirág hűgypor, száJvíz, fogpor, arczkenőcs, mosdóvíz, hajolaj, pomádé, brillantin, viasz-pomádé illatszere, eau de Cologne, halszesz, szappan és Gyöngyvirág szobafüstölőnek.

Készítője a legtisztább gyógyszerési szeszből elő-állítot Sósorszesznek és a Dr. Tischler általános elterjedt gyógyerejű száJvize és fogporának.

Levélbeli megrendelések postai utánvét mellett a legnagyobb pontossággal eszközöltetnek; csomagelásra nagy gond fordittatik.

Kérdő pontok a múzeum számára beküldendő életrajzokhoz.

..... honv. anyakönyvi szám.

..... 1848—49. honvédegylet tagja.

1. a honvéd neve: .....
2. Született 18..... hó..... n..... megye..... községben. — Vallása: .....
3. Honvédségi szolgálata előtt mivel foglalkozott, vagy mily állást töltött be? .....
4. 1848—49-ben, mely időtől kezdve, meddig szolgált? .....
5. Honvéd minősége, melyik honvédauszólóaljnál vagy csapatnál szolgált? .....
6. Ütközetben vett-e részt, melyekben? .....
- ..... hol? .....
- ..... mikor? .....
7. A honvédségnél legutóbb milyen rangot viselt? Részesült-e kitüntetésben? .....
8. Jelenleg mi a foglalkozása? .....
9. Jelenlegi tartozkodási helye .....
- ..... város község.
10. Nős-e, vannak-e gyermekei? Milyen állást foglalnak el? Milyenek a vagyoni viszonyai? .....
11. 1848—49-ről történeti visszaemlékezéseket irt-e, mely czim alatt, hol, mikor jelentek meg? .....
12. Vannak-e egykoru jegyzetei, levelei, emléktárgyai, melyeket az ereklye-múzeum részére a „Történelmi Lapok“ ban való közlés, illetve ismertetés végett beküldhet? .....

Mellékelve..... (vizit-, kabinet, régi aquarel, rajzolt) arczkép drb..... napló, leírás, ereklye..... drb.

Kelt..... 189.....

A honvédegylet elnökének aláírása.

a honvéd aláírása.